

ІСТОРІЯ РЕЛІГІЇ ТА МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВЗАЄМИН

УДК 94(477)

Валерій Дідух, Павло Коріненко

ЦЕРКОВНІ ПРИХОДИ ЖОЛОБЕНСЬКОЇ ВОЛОСТІ НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКОГО ПОВІТУ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ

У статті йдеться про церковні приходи Жолобенської волості Новоград-Волинського повіту Волинської губернії. Аналізується кількість церковних приходів, їх земельні наділи, вплив місцевого духовенства на формування моральних засад парафій.

Ключові слова: церковні приходи, Волинська губернія, земельні наділи, духовенство, парафії.

Жолобенська волость у кінці XIX – на початку XX ст. була адміністративною одиницею Новоград-Волинського повіту Волинської губернії, губернським містом якої був Житомир.

Дослідження поселень Жолобенської волості були проведені Л. Рокосовським [1], О. Цинкаловським [2], В. Дідухом [3–4].

Життя мешканців села Юрківщина і його околиць у XIX ст. та їх духовний світ яскраво описали у своїх працях видатні дослідники етнографії Волині З. Рокосовська [5–8] та професор Коперницький [9].

Важко переоцінити значення церковно-приходських літописів, написаних священиками с. Жолобне – Іаковом Петровським [10].

До Жолобенської волості належали: Августівка, Аделін, Антонівка, Болсуни, Братань, Будище, Вересна, Вовче, Гале Болото (урочище), Горбашина, Горби, Гурки, Гурки (колонія), Дорофіївка, Жереб'яче, Жолобне, Забара, Закриниччя, Кам'янка, Калинівка, Коритище, Косенів, Кошелів, Курмань, Кудиновичі, Кут, Майстрова, Мала Горбаша, Малий Молодьків, Млинок, Мокре, Осове, Осередки (фільварок), Солянка, Сосновате, Стовпи, Токарів, Туганов, Хижівка, Широка Долина, Юрківщина, Ярунь [11, с. 29–30].

Сховалися під землею численні групи курганів – віковічні свідки визвольних воєн, битв, набігів татар. Ще у 1900 р. у Великій Горбаші було 2 кургани, поблизу Жолобного – 8, поблизу Курмані – 2, на полях Токарева – 2, у лісі поблизу Кошелівки – 15, біля Яруня – 7, поблизу Юрківщини – близько 10, від Кудинович у напрямку до Курманя знаходилось велике городище. Три кургани були у Турганівському лісі. Чотири кургани знаходились на полях між Ярунем і Малим Молодьковом. Два із них розташовувались на лівому березі річки Молодьківки (Кошелівки) на поміщицьких полях, а два інші – на правому березі річки, де були поля селян. Кургани мали круглу форму, без верхніх площадок. На одному із них, діаметром близько шести сажнів, стояло 6 кам'яних хрестів. На одному із хрестів був надпис, прочитати його ніхто не зміг. Готфрід Осовський, проводячи археологічні дослідження на Волині у середині XIX століття, так і не зміг визначити часи походження ярунських курганів і хрестів, які там стояли [12, с. 34].

Волості проіснували до адміністративної реформи 1923–1925 рр., коли їх замінили на райони.

Як засвідчують «Статистические сведения о приходах Волынской епархии», у Жолобенській волості було 7 приходів. Серед них: Велико-Горбашівський, Жолобенський, Косенівський, Курманський, Мокреївський, Хвощовський і Ярунський.

До церкви Великої Горбаші були приписані села Мала Горбаша і Хижівка. Прихожан було 1475, із них 770 чоловіків. Церква володіла 57 десятинами і 17705 сажнями землі [13, с. 373–420].

Велика Горбаша – приход 5 кл, село, 22 верстви (далі – в.) від Новоград-Волинського (Звягеля), а від найближчого приходу Курманя – 4 верстви, Мокрого – 5 в., Жолобного – 7 в., Яруня – 9 в. [14, с. 169].

У 1577 р. селом володів Іоаким (Юхим) Корецький, який платив від села 4 дим., 4 гор. У 1650 р. його син Самуель Кароль вносив за Велику Горбашу і Кам'янку від 55 дим; із самої Великої Горбаші у 1651 р. вносилося від 4 дим, а у 1653 р. – від одного диму [2, с. 292].

Велика Горбаша під назвою с. Горбаші згадується в акті від 14 січня 1611 р. у скарзі пана Немирича на Григорія Пашкевича, про те, що він – Пашкевич – грабував і чинив розбійницькі дії у маєтку Немирича. Це село також згадується в акті від 7 травня 1610 р. у справі розмежування маєтку кн. Януша Острозького волості Вільської від маєтку Стефана Немирича волості Черняхівської [14, с. 169].

У кінці XIX ст. там був 101 дім і 568 жителів, селянам належало 455 дес. землі [2, с. 292].

Зведена 1860 р. на кошти прихожан церква Покрови Пресвятої Богородиці мала дзвіницю, яка проіснувала до 1936 р. Копії метричних книг зберігалися з 1704 р., а сповідальних відомостей – з 1822 р. Священик Іоанн Цихоцький (з 1856 р.) був нагороджений за заслуги духовним відомством камилавкою і наперсним хрестом, псаломщиком був Іван Кирилович Масловський (1876 р.), а пономарем – Василь Іларіонович Калинович (з 1848 р.). З нагоди дня народження Миколи II, Імператора і Самодержавця Всеросійського, царя Польського, Великого князя Фінляндського, священик Василь Шумовський у 1901 р. нагороджений камилавкою, а в честь святих Мефодія і Кирила йому вручили Біблію. В. Шумовський був обраним депутатом Житомирського духовно-окружного з'їзду і опікувався навчанням учнів у церковно-приходських школах у Великій і Малій Горбаші. Псаломщиком тоді був Леонтій Шанський. У школі грамоти (1861 р.) навчалося 16 учнів. Платня вчителя становила 3 крб., вартість його харчування оплачували селяни. У 1896 р. ця школа була відзначена Волинською єпархіальною училищною радою як одна із найкращих шкіл повіту. Того ж року церковний староста, Зіновій Золотійчук, за влаштування церковно-приходської школи і встановлення загорожі навколо кладовища, був нагороджений Його Високопреосвященством похвальною грамотою [11, с. 38–39; 15, с. 750–751].

Мала Горбаша, село, вперше згадується у 1650 р., як володіння кн. Самуеля Кароля Корецького, який платив від 13 дим. У 1651 р. від села вносилося від 4 дим, а вже в 1653 р. від – 1 дим. Школа грамоти існувала з 1863 року, платня вчителю становила 3 крб. в місяць при 12 учнях, харчування оплачувалося селянами.

У кінці XIX ст. у селі було 55 домів, 216 жителів, які мали 682 дес. селянської землі і 240 двірської. На початку XX ст. там було 158 господарств, 148 із них належало українцям, 8 – євреям, 1 – полякам [2, с. 292].

Хіжавка, село, школа грамоти тут існувала з 1863 р. У ній навчалося 12 учнів. Щомісячна платня вчителю становила 4 крб., харчування було за рахунок селян, а у 1905 р. він вже отримував 55 крб. Наприкінці XIX ст. селом володів Антон Воронін, а великим землевласником був Роман Хічевський. У 68 домах проживало 452 особи.

У 1901 р. «Єпархіальні відомості» повідомляли: «За заслуги по громадянському и военному ведомству ко дню рождения его Им-ператорского Величества, училищный Синод при Святейшем Си-ноде наградил к 11 мая – дню святых Мефодия и Кирилла – книгою Библия, за особое заслуги, старание и ревность по благоустройству церковноприходских школ, священника Виктора Терлецкого, заведующего и законодателя церковных школ в селах Великой и Малой Горбаше и Хижовке». Хіжавська школа, яка на початку XX ст. була однією із найкращих шкіл повіту, славилася церковним співом [11, с. 49–50].

Жолобне (Жалобне), село, 110 в., від Житомира, від Новоград-Волинського 20 в., від найближчого приходу с. Мокре – 6 в., с. Велика Горбаша – 7 в., від Яруня – 10 в. [14, с. 178].

До Жолобенського приходу у 1891 р. входило село Жолобне, в якому було 933/4 дворів, і с. Коритище із 44 дворами [10, арк. 1].

У 1891 р. у приході нараховувалось 1436 осіб чоловічої і жіночої статі, які сповідували православну віру, римо-католиків було близько 30, майже 29 протестантів і до 15 євреїв. Число грамотних людей сягало 200 осіб.

У 1896 р. прихожан Жолобенського приходу було 1436 осіб, серед них 744 чоловіки. У приході було близько 30 людей римо-католицької віри, лютеран – до 20 і євреїв – 15, які проживали у 186 дворах. Церква володіла 57 дес. 1705 с. землі [10, арк. 6].

Жолобенський приход межував на сході із с. Мала Горбаша і с. Кудиновичі, на заході – із Кам'янкою, на півночі – із м. Ярунь і на заході – із с. Мокре [10, арк. 1].

Коли утворився Жолобенський приход – невідомо, хоча у другій половині XVIII ст. у селі була церква, яка потім згоріла.

Церква Різдва Преподобної Богородиці, дерев'яна, покрита залізом, з такою ж дзвіницею, була побудована 1847 р. на пожертви прихожан. Церкву звів майстер із с. Липки (Рівненська обл.) Іван Ничипорук з благословіння Високопреосвященного Никанора, Архієпископа Варшавського, і Новогеоргієвського управителя Волинською єпархією. Церква була освячена 8 вересня 1847 р. благочинним священиком Йосифом Морачевським.

Іван Ничипорук звів дерев'яний храм, який за всіма ознаками став прототипом для спорудження цілої низки подібних будівель в цій частині Південно-Східної Волині [11, с. 32–33].

Висота храму становила 22 аршини з хрестом, ширина – 12 аршин, а довжина – 111/2 аршина. Він був побудований у формі продовгуватого хреста, одноповерховий. Покрівля кулеподібна. Хрести металеві, позолочені.

Довжина вівтаря становила 8, ширина – 81/2, а висота – 71/2 аршин, престол був дерев'яний. Антимінс був синього кольору. Іконостас – дерев'яний, триярусний, місцями посріблений, з

голубими царськими воротами, на яких зображені Благовіщення Пресвятої Богородиці і чотири ангели. Хори знаходились на західній частині храму на відстані 5 аршин від підлоги.

У вівтарі, у кіоті, знаходилась ікона Пресвятої Трійці, на жертovníку – ікона Спасителя, з правого боку була ікона Іоанна Предтечі. На стіні вівтаря знаходились ікони Святого Василя, Григорія Богослова, Іоанна Златоуста, Спасителя, первосвященника Аарона, Різдва Пресвятої Богородиці, святого Митрофана, Святої Богородиці, святого пророка Давида, святого Миколая і преподобного Іова Почаєвського (в кіоті). Навпроти вхідних дверей знаходилась ікона Святої Великомучениці Варвари.

Церква села Жолобне (фото Світлани Шленчак)

Престольних хрестів було 5. На пожертвування солдата Павла Шлінчука була куплена червоного бархату, із випуклими зображеннями ікона вартістю 50 крб. сріблом. Священницьких одягань було 10, вартість великоднього становила 100 крб.

Копії метричних книг у церкві зберігалися з 1847, а сповідальні відомості – з 1850 р. [10, арк. 2, 3].

Священником Жолобенського приходу упродовж 1779–1829 рр. був Іосиф Шеметович, упродовж 1829–1854 рр. – Стефан Сгоніцький, у 1854 р. спостерігачем Жолобенського приходу був заштатний священник села Головніці – Федір Бучинський, а у 1854–1910 рр. на цій посаді перебував Іаків Петровський, рукопокладений Високопреосвященним Арсенієм, Архієпископом Варшавським і Новогеогіївським, керуючим Волинською єпархією, в диякона, а 22 серпня 1854 р. – у священника. Священника Іакова Петровського у 1886 р., з нагоди дня народження Його Імператорської Величності, нагородили камілавкою, а у 1901 р. він отримав сан протоієрея. Був благочинним 1 округу [10, арк. 2; 11, с. 33].

Свого часу псаломщиками Жолобенської церкви були Василь Хойнацький, Тимофій Масюкевич, Володимир Новоселецький, Іван Тучемський, а у 1861 р. цю посаду обійняв Амвросій Смолевич.

Священник отримував 300, а псаломщик – 50 крб. До церкви належало 2 дес. і 160 сажнів присадибної землі, 35 дес. і 610 сажнів – орної, сінокісної – 34 дес. і 1470 сажнів у тому числі під лісом – 26 дес., 1610 сажнів, під церковним погостом – 520 сажнів, а всього – 73 дес. і 240 сажнів [10, арк. 3, 3 зв.].

Будинок для священника побудували прихожани, а всі прибудови, такі як клуні, комори, хліви, конюшня – поміщик.

У приході була церковно-приходська школа (с. Жолобне), яка була відкрита у 1860 р. місцевим священником І. Петровським за сприяння мирового посередника Амосова, і школа грамоти, заснована 1868 р. у приписному селі Коритищах, з оплатою вчителю від селян у першій 42 крб. при 44 учнях, а в другій – 18 крб. за 6 навчальних місяців при 15 учнях. Наприкінці XIX ст. у Жолобенській церковно-приходській школі Фома Карпюк навчав 47 хлопчиків і 9 дівчаток. У школі був хор, яким керували Фома Карпюк і учитель Коритищанської школи Карпо Лубашук [11, с. 33].

Коритище, село, 25 км від Звягеля. Вперше згадується у 1597 р. як володіння клієнта князя Корецького – Івана Голуба. У кінці XIX ст. у 104 домах тут проживало 580 мешканців, на колонії було 8 будинків і 47 жителів. Було приписане до села Жолобне. Колись Коритище належало Пулавським. Одним із власників села був Стефан Кушелєвський. У школі грамоти, яка була відкрита 1868 р., навчалося 15 учнів; учитель отримував за 6 навчальних місяців 18 крб. Свого часу у ній навчав 30 хлопчиків і 1 дівчинку грамоти Семен Миськів, який закінчив Коритищанську школу грамоти. Тоді ж у Коритищах було 110 дворів, на заробітках в Америці перебувало 10 мешканців села [11, арк. 43].

На кладовищі в с. Коритище знаходилась побудована у 1889 р. прихожанами дзвіниця на честь 17 жовтня 1888 р. на камінному фундаменті, покрита жестю. В середині її, на куполі, зображено чотирьох Євангелістів.

У місцевому приході існували чоловічі і жіночі церковні братства [10, арк. 1 зв.].

Косенів (Косинів) – приход 5 кл, знаходиться на відстані 110 в. від Житомира, від Новоград – Волинська (Звягеля) – 30 і від найближчої поштової станції Корець 8 в. До церкви села Косенів були приписані села Кам'янка і Кошелів. У приході було 919 чоловіків і 868 жінок православного віросповідання. Церква володіла 57 дес. 2246 саж. землі [13, с. 382–383].

Село, яке колись належало до Корецької волості, згадується в акті від 21 липня 1586 р. у скарзі воеводича Волинського князя Іоакима Богушевича Корецького на вїйта Літинського і урядника маєтку Вільська, що належав князю Костянтину Костянтиновичу Острозькому – Криштофа Вінярського, про те, що коли бояри, гайдуки і слуги Іоакима Корецького супроводжували через Вільськ втікачів із с. Косеніва, яким він володів, то згадані вїйт і урядник з Вільськими міщанами їх перебили, утопили, а інших бояр і слуг скалічили, захопили їхню зброю і коней [14, с. 184].

Орендарем села Косенів у 1652 р. був К. Краєвський. Богоявленська церква, дерев'яна, на камінному фундаменті, з триярусною дзвіницею, побудована у 1844 році на кошти прихожан. Копії метричних книг зберігалися з 1769 року, за винятком 1804–1822 рр., сповідальні відомості – з 1797 року, виключаючи 1809–1813 рр. Історія пам'ятає священика Іувеналія Червинського (з 1872 р.), який у 1886 р. був нагороджений скуфією і якому дозволено «употреблять при требоисправлениях вне церкви черную скуфию для защиты головы от холода и сырости», псаломщика М. І. Калетинського (з 1863 р.) і пономаря Т. В. Кокулевського (з 1858 р.). Тіт Кокулевський за 50-річну службу був нагороджений золотою медаллю, для носіння її на шії, на Аннінській стрічці. Священик отримував платню 300 крб., псалтирщик – 50 крб., пономар – 38 крб., просфїтер – 16 крб. Один із синів священика – Валентин, навчався у Кременецькому духовному училищі; вартість навчання у 1886 р. становила 70 р., включаючи платню за гуртожиток і харчування. Волинські Єпархіальні Відомості повідомляли, що Феофан Червинський, за невчасне повернення у Волинську духовну семінарію після літніх канікул 1886 р., з невідомої причини, був оштрафований на 50 коп. Тоді ж із суми Волинського Єпархіального Опікунства вдові дяка Євдокії Калетинській, у якої син також був дяком, виділили грошову допомогу 8 крб. Із Волинських Єпархіальних Відомостей дізнаємося, що син священика Сави Тесельського, випускник Волинської духовної семінарії 1819 р., був «способностей невеликих, прилежания невеликого, успехов посредственных, поведения честного».

Псаломщиком у Косеневі в 1887 р. був Роман Соколов. До цього приходу була приписана церква с. Токарів. Церковно-приходська школа існувала з 1855 року. Учитель отримував 4 крб. у місяць і навчав 26 учнів. До сіл приходу с. Косенів належали Кам'янка і Кошелів (Кошелівка). Дворів було 167 1/2, землі присадибної 3 дес. 1096 саж., орної 37 дес. 2341 саж., сінокосної 16 дес. 1209 саж., прихожан – 1228 осіб (православні), римо-католики – 78, євреїв близько 60 осіб. Проводи припадали на Фомин понеділок. Великим землевласником був Еразм Карлович Ніко. На початку XX ст. там було 182 господарства, на заробітках в Америці перебувало 19 мешканців села. До косенівського приходу належали села Кам'янка, Кошелів, Токарів [11, с. 45].

Кам'янка, село, 24 км від Звягеля. Церковно-приходська школа у Кам'янці існувала з 1867 року, у ній навчалося 18 учнів. У селі наприкінці XIX ст. в 105 будинках проживало 728 мешканців. «Волинські єпархіальні відомості» у 1910 р. повідомляли, що учитель с. Кам'янка Федір Гур'єв, згідно з його проханням, займе посаду псаломщика в с. Тожирь Новоград-Волинського повіту. Того ж року псаломщикам деяких сіл повіту, у тому числі у Косеневі та Кам'янці, був збільшений оклад до 100 крб. У 1905 р. священик Автоном Палецький був нагороджений орденом Св. Анни 3 ступеня.

Кошелів (Кошелівка). У кінці XIX ст. в Кошелеві було 46 будинків і 343 жителі. Колись село належало Пулавським. На початку XX ст. там було 65 господарств. У 1910 р. на заробітках в Америці перебувало 3 мешканці села. У місцевому лісі ще до Першої світової війни було 15

курганів. З-під с. Кошелів бере початок річка Кошелівка, завдовжки 13 км, – ліва притока річки Церем. У Кошелеві і у Кам'янці проводи відбувались по віторках, на Фоминій неділі [11, с. 43].

Токарів, село, було колись власністю кн. Юхима Корецького, у 1652 році його орендував К. Краєвський. Під час національної революції середини XVII ст. з липня по вересень тут «господарювали» жителі села Кам'янка і деражненські селяни. Після втечі К. Краєвського, повстанці спустошили двір його слуги М. Литвина, захопивши все майно. У наступні дні спустили ставок, виловили всю рибу і до «Корца возячи, розпродали». Після цього захопили млин, порубали там скрині для борошна, забрали зерно. У серпні вони знесли загорожу в саду, обірвали плоди, а дерева понівечили, про що свідчить судова скарга Краєвського від 24 січня 1653 р. [14, с. 183–184].

Церква св. Чудотворців Косми і Даміана, які, як кажуть старі люди, відають морозами, засухою, заметіллю, побудована у 1884 р. на кошти прихожан, була приписана до села Косенів. У церковно-приходській школі, яка існувала з 1867 року, навчалося 16 учнів [11, с. 49]. У кінці XIX ст. дворів було 60 будинків, прихожан 494 осіб православних [2, с. 449].

Список використаних джерел

1. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego, 1885, 1892, 1895, 1900, 1902.
2. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся. Вінніпег, 1986.
3. Дідух В. Повернення Зофії Рокосовської. Тернопіль, 2013. 111 с.
4. Дідух В. Життя села Житомирського Полісся у XIX століття. Тернопіль, 2015, 211 с.
5. Rokossowska Z. Wesele i piesni ludy // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. Krakow, 1883. T. 7. S. 150–243.
6. Rokossowska Z. O swiecie roslinnym, wyobrazenia wierzenia i podania ludu we wsi Jurkowszczyzny // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. Krakow, 1883., T. XIII, S. 183, 199.
7. Rokossowska Z. Bajki ze wsi Jurkowszczyzny // Materjaly antropol., archeol., etnogr., 1897, T. 7. S. 14–118.
8. Rokossowska Z. Chleb. Wisla, T. 13, 1899.
9. Kopernicki. Przecynek do etnografii ludu ruski na Wolyniu // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. Krakow. 1887, T. XI. S. 131–228.
10. ЦДІАК України. Ф. 2205. Оп.1. Спр. 186.
11. Дідух В., Нікітюк В., Якубовська Т. Історія містечка Ярунь та його околиць. Тернопіль, Терно-граф, 2016.
12. Антонович В. Б.. Археологическая карта Вольнской губернии. Москва, 1900. С.34.
13. Десятисотлетие православия на Украине. Ч. II. Статистические сведения о приходах Вольнской епархии. Житомир, 1892. С. 373–420.
14. Теодорович Н. Н. Статистическое описание церквей и приходов Вольнской епархии. Почаев, 1888. Т. 1.
15. Вольнские епархиальные ведомости. 1887. № 25. С. 750–751.

References

1. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego, 1885, 1892, 1895, 1900, 1902.
2. Tsynkalovskiy O. Stara Volyn i Volynske Polissia [Old Volyn and Volyn Poliesya]. Winnipeg, 1986.
3. Didukh V. Povernennia Zofii Rokosovskoi [Return of Zofiy Rokosovsky]. Ternopil, 2013. 111 s.
4. Didukh V. Zhyttia sela Zhytomyrskoho Polissia u XIX stolittia [The life of the village of Zhytomyr Polissya in the nineteenth century]. Ternopil, 2015, 211 s.
5. Rokossowska Z. Wesele i piesni ludy. Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. Krakow, 1883. T. 7.S. 150– 243.
6. Rokossowska Z. O swiecie roslinnym, wyobrazenia wierzenia i podania ludu we wsi Jurkowszczyzny. Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. Krakow, 1883., T. XIII, S. 183, 199.
7. Rokossowska Z. Bajki ze wsi Jurkowszczyzny. Materjaly antropol., archeol., etnogr., 1897, T. 7. S. 14–118.
8. Rokossowska Z. Chleb. Wisla, T. 13, 1899.
9. Kopernicki. Przecynek do etnografii ludu ruski na Wolyniu. Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. Krakow. 1887, T. XI. S. 131–228.
10. TsDI AK Ukrainy. F. 2205. Op.1. Spr. 186.
11. Didukh V., Nikitiuk V., Yakubovska T. Istoriia mistechka Yarun ta yoho okolys [History of the town of Yarun and its surroundings]. Ternopil, Terno-hraf, 2016.
12. Antonovich V. B.. Arkheologicheskaya karta Volynskoi gubernii [Archaeological map of the Volyn province]. Moskva, 1900. S.34.
13. Devyatisotletie pravoslaviya na Ukraine [The Ninth Century of Orthodoxy in Ukraine]. Ch. II. Statisticheskie svedeniya o prikhodakh Volynskoi eparkhii. Zhitomir, 1892. S. 373–420.
14. Teodorovich N. N. Statisticheskoe opisanie tserkvei i prikhodov Volynskoi eparkhii [Statistical description of churches and parishes of the Volyn diocese]. Pochaev, 1888. T. 1.
15. Volynskie eparkhial'nye vedomosti. 1887. № 25. S. 750–751.

Valeriy Didukh, Pavlo Korinenko

CHURCHES OF ZHOLOBNE VOLOST NOVOGRAD-VOLYNSKYI DISTRICT VOLYN PROVINCE

The article deals with church parishes of the Zhobne volost of Novograd-Volynskyy district of the Volyn province. The article analyzes the number of church parishes, their land allocations, and the influence of the local clergy on the formation of the moral principles of the parishioners.

Key words: church parishes, Volyn province, land plots, clergy, parishioners.